

ACC. N:R M. 13739: 1-15.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Skåne Upptecknare: Bengt Salomonsson, Lund
Härad: Herrnstad Berättare: Erik Salomonsson, Bjäresjö
Socken: Bjäresjö Berättarens yrke: lantbrukare
Uppteckningsår: 1955 Född år 1881 i Bjäresjö

När den nya tiden kom till bygden. s. 1-15. Lu F 73.

Skriv endast på denna sida

Någon föregångman fanns inte om man inte
soll framhålla Lars Olsson som varade för socker-
betsodlingen. Det var gårdarna (godsen) som var mest
framstående på den tiden. De var först först vad gällde
maskiner såsom arläggare och slättermaskiner, men
när det gällde själva jordbruksmetoderna var de inte
föregångare. Det fanns inga inflyttade mer än vid
gårdarna. Danskarerna var inte särskilt inderne
de blev i regel utfattiga. Folkskolan hade ingen
betydelse vad gällde jordbruk, dock började det
tändas i höstväxtodling, men det var lärarens
privata höstvärdgård man höll till i. - Staden hade
inte så stor betydelse för jordbruket, utan med
säg ex. den första kultivatoren vid Källegår och inte
hos handlaren i stan. Nägot umgänge med
stadsbor mer än st med släktingar och hand-
laren förkom inte. Ej heller mellan herrskap
och bönder. När det var gille bjöds handlaren

man handlade med, men bönderna fick aldrig komma till handlarens gille. - För var det ingen skillnad mellan bonnapiga och icke gänapiga. Klyftan uppstod snart mellan bönder och arbetare, det blev då ej heller så vanligt att bondpojkar gav sig till andra bönder för att arbeta. - Bönderna var rädda om pengarna, de som stora fick gå ifrån sina ställen. De som var varetana och hade tur gick det bra för. Man var rädd att ge ut pengar, man gav hänskefolket en 50-öring och f.ö. mjölk och lög och undvek så på det hela taget kontantutlägg. Vid goda tider var man inte så avtrun med pengarna, som på 1870-talet då många bönder byggde om. Med boningsplaner är också byggt 1870. Först byggdes boningsstugan men sen blev tiderna sämre och uthusen blev sämre byggda. För låg boningshusen på norra sidan och utgången var åt söder, där stod bina,

trädgårdar med buxbom och lavendel högt åt norr.
1870 lades böningsstängan på södra sidan och träd-
gårdar ligger åt söder. Medd. vet inte säkert var-
för man ändrade om så, men troligen var det
gårdarna som byggde så. I Svövestad byggde man
likadant när det slufstades. - Draineringen införde
ant. typhar d. danskar liksom mörpling. Medd.
har aldrig mörplat. Medd. tror sig komma i-
håg att man berättat att typhar lände ut mör-
lingen vid Bergsjöhalen. Mörpling och drainering
kom ungefär samtidigt. Nu dikade man och lade
mer rör, innan hade man sländiken. - Axlönning
in natura upphörde för stathandlarnas del för
en 10 år sen. Vad gäller pojkar och drängar upp-
hörde in natura axlönningen i och med stattsyste-
met men det är inte länge sedan det helt gick
bort. - I Bjäresjö fanns en handelsförening i
medd. barndom. På gårdar fanns en fyrkontig

hanna avsedd för fotogeninköp hos handelsföreningen
Till Bjäresjö kom en handelsbod då medd. var i
konfirmationsåldern. Handlaren lütte Per Jakobsson
och han hade socher, haffe och andre nödvändig-
heter. Brunssocher hade han också, som alla glyttar
truggade på. Omkr. 1895 hade Per Jakobsson sin
affär, som mest var hramhandel och man hörde
mest till staden. Han hörde inte omkring och sålde.
Per Jakobsson var samtidigt tektäckare och hans
hustru barnmorska. Den handelsboden förde inte
med sig några nya varor. - Goda år hade stor
behudelse för nyanskaffningar. - Bygelagen hade
sina stämmor, där man blev bestående om
stenigårderna, men de har nog inte förekommit
i meddelaens livstid. Den som blev vald till
älderman skulle ha gille, och när det var
bestämt vem som skulle vara det, tågde man
till denne. - Omkr. 1920 bildade medd.

ACC. N:R **M. 13739:5**

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hillsammans med två andra ställen en trösk-
förening. Innan hade man en ångtröske som
köptes 1905. Innan 1905 tröskade man med
en hästvandringsdriven tröske och man hade
dessutom s.k. piggsverk. "Rusmurrar" avlöste pleij-
larna. För 40-50 år sedan upphörde pleijl-trösk-
ningen helt, då tröskade man med pleijel endast
för takhalv. Halvtrök fanns på gården ända
till 1930-talet men då användes rusmurrar för
gårdens behov av tröskad takhalv. Gårdarna
var föregångare när det gällde tröskering. -
Först sattes brejen ut på löven, så kom ryktar-
boet efter, det var på ljul och brade en brädbits
för ryktaren som låg där om natten. Ryktaren hade
inte hund. Först på höstarna gick korna i vall,
inkägnader kom till senare. Gårdarna hade sina
behen för ungdjuren, men korna kom inte ut
förän på efterhösten. I regel hade ryktaren, som

passade dem en ringstar som bestådes efter bjälstriga
hor och så ringlade man med ringarna. Medd
säg en ringstar i bruk för över 50 år sedan,
ung. vid 10 års ålder. — "Trägrimmor", hemmagjorda,
av rep el. hättning och trä slutade man med
för länge sedan. De användes mest för hor
men också för krutar. — För 50

år sedan bländde de gamle sig i schallett och länge
hjulor, men de unga bländde sig i hatt, kom någon
gammal kvinna i hatt väckte det förvåning. Lär-
skor hade man bara när man var fin. — Bet-
odling hade man inte på medd. gård innan
Köpinge socherbruk kom igång. Sornliga odlade
dock dessfrimman och leverade till Arlov. De
ilastades på järnvägsagnar nere i Lilleskog, mellan
ordinarie tåg. Cihoria odlades, mest på sandjord,
det var för cihoriebruket i Lystad. Det såldes sedan
i små förpackningar för uppblodning med kaffe. Un-

den första kriget togs det åter upp, sedan det
legat nere från omkring 1895. Från omkr. 1893-94
odlade man socherbeton. De som odde socherbeton hade
mindre säd och fröderotfrukter. Innan socherbeton-
na kom hade man ju också rotfrukter så de var
inga större nyheter. Ofta var det så att en utom-
stående hade hand om bekhötseln på större ställen,
en sådan var Lars (Olsson) Beda. Konstgödsel och
höstgödning kom med betonen, när man be-
skade sig för beten, beskade man sig för gödning,
köpmännen tog upps beställningar samtidigt. Bet-
odlingen fröde med sig mera konstanter och
jorden blev bättre genom höstgödningen och
man vann areal genom att man slapp odla
så många fröderbeton. Innan Skivarpsocherbruk
kom till gick en stor del av den odlingen
över Abbeås, där det fanns en väg. Därifrån gick
de med båt till Lystad och därifrån med järn-

väg till Köpingsbro. - Får hade man för en 30
år sedan. Får som var uppfödda med flaska
blev så tama att de följde med vem de såg. En
gång slog de följe med förvaltaren på Bergsjöholm
och denne blev arg och skällde, så fick man sluta
hålla får. Man slaktade ofta får men de hölls
för ullens skull. De klipptes en gång om året.
Man bräddade fåren innan de klipptes. Svin hade
man men inte så många som inför tiden. På
mindre ställen hade man svin och grisarna
sålades till husmän och stutare. Man slaktade
både jul och på våren. Hjältproduktionen var obe-
trydlig men började öka för en 60-70 år sedan,
innan hade man bara mjölk till husbehov och
för de som skulle ha mjölk från stallet. Städerna
började växa och man höll inte kor där längre.
Klovvallarna fanns innan mjölkproduktionen
öskades. Lars Beda var den förste som sålde

nyjolk. Han fick gå till stan med nyjolkem från sin
fars ställe och så drack han för pengarna och när
han gick hemåt spackade han kopparkärlat fram för
sig på vägen. - På meddagsgård äng till en 3-4
hor, men det var dåligt med foder till dem.)
samband med täckdikningen bryg ångarna upp.
Täckdikningen gjordes under Halmes tid på Bergsjö-
holm, ungefär för 80 år sedan. Väckstjiden var den-
samma i meddagsungdom som den är nu. Girkula-
tionsbruket infördes efter enskiftet. Klösserna er-
sattes av fjäderharvar för en 60 år sedan. För
var det tråpinnaharvar. Lite efter fjäderharvar-
na kom kultivatnema. För en 60-65 år sedan
infördes amerikanska plogar, ss. Oliver och Albion,
vid gårdarna, t.ex. vid Källesjö, där det fanns
2 st. albionplogar. De gick ständigt från efterhösten
till sommaren. De såg ut som moderna plogar av
i dag. De köptes hos järnhandlaren. Skulldunden

ACC. N:R M. 13739:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

mellem de amerikanske og de henningsgjorde jern-
plojerna var att välten hade annan utformning.
På Överplojerna fanns det skär och spets, på Albion
var dessa kombinerade. Bredvinsmaskiner har
funnits i en 70-80 år. Här skaffade man en sådan
senare. Nästan samtidigt skaffade gårdarna radvins-
maskiner. Säden blev bättre nedmyllad. De som inte
hade radvinsmaskin klös ner säden och somliga
höjde med den med åder. Den första radvins-
maskinen hette Fenix och var köpt hos smeden i
Sövestad. Man högg med hä när medd, var
prig. Gårdarna var de första som köpte slättermaskin-
er för en 70 år sedan, sedan kom självavläggarne
För 55 år sedan köptes en avläggare, kaushe nägot
tidigare. Den var man två om. Den inköptes
på auktion på Krageholm. Den gick till 1914.
1915 köptes en bindare, några stäktingar hade då
haft flera år. Bindarna började användas vid

ACC. NR M. 13739: //.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Gårdarna i början av 1900-talet. Lantbruksmöten och utställningar har varit betydelsefulla både vad redskap och kreatur beträffar, liksom när. Tidningar och böcker hade endast betydelse för de unga. Tidning hade man tillsammans med skolläraren. Det var en 65 år sedan. För över 70 år sedan började man hålla tidning, vilken var Uppsåts Allehanda. - Allmänna vägen underhållet var lagt på jordbruket, det fortgick ända till dess att bilismen kom igång. Detta stället hade ett vägstycke nere vid skolan. Det var ett ganska långt stycke och när bilarna började komma i större antal var det mycket besvärligt att hålla det i skick. 1921-22 köptes den första krattbilen på gården, den användes bl.a. till en skenbuss, som krossade sten till vägen underhållet. Någon gång mellan 1920-25 övertog väghussan vägen. Vägen skulle vara i gott skick när väghussan övertog den. De sista åren hade

man ett par hundra kronors ersättning för att det
var en så bewärlig bit. Länsmannen och nämnde-
män avsygade vägarne. Snöskottning skedd i
plozlag. - Innan medd:s tid hade man inte
frädbagnar som dock har funnits så länge medd.
minns. Frädrande siter på bolstavzner fanns och i
i äldre tid. - Jämvägen anlades före medd:s tid.
Intill 1900 gick postmannen varannan dag
från Ustnad till Bjärejö, där posten lämnades
in i smedjan till avhämtning av adressaten.
Det kallades hönsmannens post. Brevet hit kom
dock till Källesjö, där det var närmre. Omkring
1922 upphörde efterhand intämningsstället och
postmannen, Nils Killberg, skulle lägga posten
i brevlådorna mot särskild ersättning. Därför-
innan hade postgången blivit daglig. Postman-
nen hörde med häst, en rit häst som aldrig varit
skedd. Inget gästgiveri eller skjutskall har funnits

i trakten då det är för nära stan. Det närmaste
var i Skivarp och ett annat gästgiveri fanns i
Snautarp. Ingen hemslöjd förhvar eller binnäringar.
Töre järnvägens tillkomst hade man som binnäring att
frakta smuggelgods och det gick många eckor till
ex. Malmö. Anderslöv räknades vara halvvägs. —
Någon liten emigration förhvar. Det var mest
drängar och inte så många lantbrukare som
gav sig iväg. Medd. hade en god vän som reste
han var fiskare, han reste till syssla i Amerika.
Det var ändå gott om folk och det blev ingen inflytt-
ning. När industrin kom igång minskade över-
skottet på landet, sockerbruket tog många. Det
var dåliga år på sin sätt att bönderna kunde hålla
lönerna låga genom att det var så oerhört gott
om folk. — För var det hringbyggda gårdar, både
byggherrarna och andra var byggda så. Alla var
lika byggda, inte bara i det trängsligaste. Den

nya tiden kom här omkring 1870 vad gäller byggnadsluften. Bönderna tjänade då mycket pengar genom krigen. Man gick då ifrån vardagsstugan och byggde mytt, och ofta så stort att man inte kunde ristas i alla rummen. Drängarna fick likafullt bo intill stallen. Det var dörre direkt från stallet till drängarnas varelse, där fulltan från djuren droöp efter väggarna. 1909-10 blev det ändring, då gjordes ett drängsluss i porten och ett fullsluss gjordes där drängarna bodde. Några år senare blev det drängkammare i boningslängan. - Boningshuset här är byggt 1870. Då var den dock alla andra boningshus. Det var ganska allmänt att man byggde helt om då, ofta i samband med utskifningen. Gården till blev helt omvänd då boningslängan byggdes på södra sidan, för hade den legat på norra sidan. Ombyggnaden skedde inte i samband med utflytning, då någon egentligt släkte aldrig ägt rum här. Boningslängan hade hal-

tak ända till 1934. Många hade härt tak innan
den på grund av de höga brandförsäkringspremierna
för halmtak. De som hade råd kunde bygga om.
Det gamla huset hade en stua, det enda rummet,
køse och västra, vilka förvann när de moderna
husen byggdes. Till jularna skulle de bada västra och
rulla sig i snön och om det fanns rågor. I det gamla
som i det nya fanns öppen skorsten. De hade öppna
spisar och hakelugnar som ^{aldades} togs från skorstenen.
De hörde länge vägar för att köpa hakelugnar, möjligen
till Kallinge; det talade Nels Mårtensson om och han
hade varit över hundra år nu.

?